

Mis hinnaga rajada Tallinna uus kontserdimaja?

10.09.2021 Prindi

Andro Mänd: „Praegu on veel viimane hetk mere äärde midagi suurt rajada. Kui Estonia ei võta vedu, siis soovitan ERSO-I ja EFK-I kiiresti Tallinna Sadama jutule minna, sest veel on häid krunte.“

MIINA PÄRN

Miina Pärn

Kui rahvusooperi Estonia juurdeehitis sai kevadel riiklikult tähtsate kultuuriobjektide valimisel kultuurikomisjonilt heakskiidu, võis jääda mulje, et muusikavaldkonna probleemid on sellega lahendatud. Ooperimaja ehitus ei leevenda aga tänapäevase kontserdimaja vajadust Tallinnas. Sellele on järjekindlalt osutanud Eesti Riiklik Sümfooniaorkester ja Eesti Filharmoonia Kammerkoor, kes esitasid kontserdimaja idee ka kultuurikomisjonile, kuid see ei osutunud valituks.

Kutsusime kokku vestlusringi, et keskenduda viimati välja pakutud lahendusele rajada uus kontserdimaja Skåne bastionile. Mis sai sellele ideele saatuslikuks ning kas on veel võimalik, et 2026. aastal tähistame ERSO 100. ja EFK 45. aastapäeva uues kontserdimajas?

Tänapäevase kontserdimaja vajadusest ja võimalusest ehitada see Skåne bastionalale kõnelevad Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri juhatuse liige Kristjan Hallik, Eesti Filharmoonia Kammerkoori juhatuse liige Esper Linnamägi, ajaloolise militaararhitektuuri uurija ja Tallinna linnaplaneerimise ameti muinsuskaitse osakonna arheoloog Ragnar Nurk, arhitekt ja arhitektide liidu president Andro Mänd ning tehnikaülikoolis magistr töö „Skåne bastioni taassünd. Tallinna uus kontserdimaja“ kaitsnud Katarina Koroljova.

Kristjan Hallik: Eesti Riiklik Sümfooniaorkester alustas 95 aastat tagasi koos Eesti Raadioga ühes stuudioks kohandatud vanalinna korteris. Vahepeal on ringhäälingule ehitatud vana

sirp.ee

Rahvusooper Estonia
Estonia teater

raadiomaja ja uus raadiomaja, kusjuures viimane on juba ka renoveeritud. Orkestri ja ringhäälingu teed on vahepeal küll lahku läinud, aga ERSO on 95 aasta vältel tööd teinud ja esinenud ikka selleks kohandatud ruumides. Estonia kontserdisaal on samuti kunagi ehitatud pidude ja ürituste saaliks, kus on peetud ka kõikvõimalikke spordivõistlusi. On küll õnnestunud luua väga hea akustikaga ruum, kuid see ei ole mõeldud sümfoonilise muusika jaoks. Sisuliselt kogu tänapäevase väljakujunenud sümfooniaorkestrile kirjutatud repertuaari jaoks on Estonia kontserdisaali akustiline ruum liiga väike. Juba alates XIX sajandi muusikast, mis põhimõtteliselt tähendabki repertuaari enamikku. Eriti problemaatilised on loomulikult suuremad koosseisud ja kunstideülesed projektid.

Mul oli möödunud kevadel väga kurb kuulata jutte, et võib-olla kultuuriraha ei peaks panustama betooni. Seda on mõnus rääkida värskelt renoveeritud raadiostuudios, aga sümfoonilise muusika esitamise paralleel võiks olla see, kui raadiot tehakse ühest väikesest vannitoast, nii et pooled sõnad lähevad kuulajale kaduma. Meie esinduskoor Eesti Filharmoonia Kammerkoor töötabki õigupoolest sellises väikeses riidekapis. Ma olen täiesti veendunud, et betooni on vaja investeerida. See väärtustabki inimesi, kui neile luuakse väärivad töötingimused.

Kas vastab tõele, et EFK töötingimusi saab praegu võrrelda riidekapiiga?

Esper Linnamägi

Esper Linnamägi: Põhimõtteliselt küll. Kui räägime aastakümnete jooksul rahvusvaheliselt läbi löönud professionaalse kollektiivi elementaarsetest töötingimustest, siis ei kannata olukord kriitikat. Meil puudub üldse koht, kus olla ja oma esinemisi korraldada – seda olukorda sobib iseloomustama sõna „kodutus“. Oma kontserte peame kogu aeg planeerima kuskil kellegagi koostöös. Nii ERSO kui ka EFK otsivad endale kodu. Ma usun, et see ei ole vägivaldselt öeldud, et praeguseks juba 30 aastat taas iseseisev riik võiks endale lubada ühe tänapäevase kontserdimaja. See ei ole ainult maja väga kõrgetasemelistele muusikutele, kes loovad sinna väärrika sisu, vaid see on omamoodi tõmbekeskus nii turistidele, siinsetele elanikele kui ka mitmesugustele muusikainstitutsioonidele. Iga

uus kultuuriobjekt süvendab liikumist. Kultuur on nii inimeste kui ka majanduse käivitaja. Ja koht on väga oluline.

Kohast me seekord räägimegi. ERSO ja EFK esitasid riiklikult tähtsate kultuuriobjektide konkursile oma kontserdimaja idee ja lõppvoorul jõudis kavand, mille järgi asuks kontserdimaja Skåne bastioni alal. Ragnar Nurk, te kirjutasite 30. aprillil Sirbis linnakindlustustest ja kultuuriobjektidest¹ ning avaldasite seal kahetsust, et nii Estonia juurdeehitise kui ka kontserdimaja idee tungib Tallinna ajaloolisele linnakindlustusalale. Miks see teile ei meeldi?

Ragnar Nurk: Ei saa öelda, et mul oleks mingisugune subjektiivne arvamus, et see mulle ei meeldi. Pigem juhtisin

Ragnar Nurk

oma artiklis tähelepanu sellele, et meie vanalinn on kantud UNESCO maailmapärandi nimistusse ja ka muinsuskaitse seisukohast on sellega seoses kokku lepitud mängureeglid, mis puudutavad uushoonestuse rajamist vanalinna ja sealhulgas bastionaalvööndi alale. Kui vanalinna uusi hooneid rajatakse, on üldiselt tegu väga suure erandiga. Säilinud muldkindlustuste kohta on Tallinna vanalinna muinsuskaitseala põhimääruses välja toodud vägagi konkreetset põhimõtet, millest peab muinsuskaitse muldkindlustusalale planeeritavate uute hoonete projekte kaaludes lähtuma. Hoiduda tuleb muldkindlustuse sisekubatuuri hoonetena väljaehitamisest ja muldkindlustuste peale ehitamisest. Kui rääkida protsessist, kuidas on valitud riiklikult tähtsad kultuuriobjektid, siis muinsuskaitse seisukohast peaks asi algama muinsuskaitse eritingimuste koostamisest. Sellega sõnastatakse muinsuskaitse piirangud, mis käivad konkreetse objekti kohta. Ma ei saa praegu ka öelda, et räägin kogu muinsuskaitse või ka linna muinsuskaitse nimel, sest kehtivaid eritingimusi Skåne bastionile praeguse seisuga väljastatud ei ole. Muinsuskaitse komisjonid ja eksperdinõukogud, kes neid otsuseid langetavad, on näinud ainult eskiise kontserdimaja variandi kohta, ilma et enne oleks kokku lepitud, mis on Skåne bastionil muinsuskaitse seisukohast üldse võimalik ja mis mitte.

See probleemistik kattub osaliselt Estonia juurdeehitise teemaga, millega seoses tegi mai lõpus pöördumise ka

arhitektide liit. Andro Mänd, selle pöördumise selgituses toonitasite vajadust sõnastada riiklikult tähtsate kultuuriobjektide ideid lõdvemalt ja tegeleda kiiremas korras hoopis kultuuriobjektide jaoks vajaliku maa ostmisega, kuivõrd 10–15 aasta pärast, mil neid hooneid ehitama hakatakse, ei ole Tallinna kesklinnas võimalik enam hoonestamata krunti leida.² See küsimus puudutab nüüd otseselt ka uut võimalikku kontserdimaja.

Katarina Koroljova ja Andro Mänd

Andro Mänd: Ütlen kohe, et mina ega arhitektide liit ei ole kuidagi Estonia vastu. Vastupidi, ma leian, et see on väga hea valik, aga ettepanek, mille tegime ka riigikogule ja kultuurikomisjonile, seisnes selles, et nad sõnastaksid tingimused lõdvemalt – kas „juurdeehitis või uus hoone“. Palun ärme pane seda asja lukku, sest muidu juhtub 15 aasta pärast nii, et Estonia ei saa mitte midagi. Projekteerimise ja ehituse valdkonnas tegutsedes võin öelda, et kui muinsuskaitseamet ei anna luba ja kui maa omanik – praegusel juhul Tallinna linn – ei anna luba, siis ei ole Eesti vabariigis võimalik sinna seda hoonet rajada. Seepärast on mulle täiesti arusaamatu, miks meie poliitikud ei ole nõus seda vastuvõetavas otsuses lõdvemalt sõnastama. On näha, et kogu kultuurirahastuse teema on otseselt seotud kohalike valimistega. Kultuurilist kaalutlust on siin kahjuks väga vähe.

Tulles teema juurde, et Tallinn ehitatakse täis, siis nii on. See ei ole ainult Tallinna probleem, paraku arendatakse meie linna lapiteki põhimõttel. Meie linnadel puudub mitmekümneaastane visioon. Siin on mitmeid põhjuseid. Üks, mille kohe nimetan, on see, et poliitikud on kaaperdanud linnaplaneerimise. Tallinnas ei ole juba paar aastat isegi linnaarhitekti ametikohta. Ainuke linn Eestis – see on absurd. Kui 1990. aastate alguses olid linnaarhitektid enamikus Eesti linnades abilinnapea positsioonil, siis aasta-aastalt on neid kõrvale lükatud ja poliitikud on need kohad üle võtnud. Erialainimeste sõna ei maksa enam ja me näeme, et Tallinna linnal ei ole üldse mingit visiooni, kuhu selliseid suuri objekte rajada. Tallinna häda on ka selles, et meil ei ole maad, nagu on Helsingis. See on juba 1990. aastate alguse probleem, et linnad jäeti maast ilma. See on õnnetus, aga mingisuguseid kohti veel on.

Kuna sadam oli suletud tsoon, siis näiteks sadamaalas on veel maad. Ma tean, et Tallinna Sadam on seda ka pakkunud, eelkõige Estoniale, aga paraku selgus Tallinna Sadamaga suheldes, et Estonia ei ole selle vastu mingisugust huvi üles näidanud. Poliitikud on varmalt väitnud, et maa ostmine on kallis, aga Tallinna Sadama sõnum oli see, et keegi ei ole nendega isegi rääkinud. Võib-olla antaks see sajaks aastaks rendile, lepinguid on igasuguseid. Siis on juttu olnud sellest, et seal on tuuline, seal ei ole elu, inimesed ei käi seal. See näitab jälle, et ühiskonnas ei suudeta ette näha 15–20 aasta arengut.

Linnaplaneerijatena näeme, et elu on liikumas mere äärde. Seal on Lennusadam, loodusmuuseum tuleb mere äärde, Patarei merekindlus tehakse korda, ükskord jõutakse ka linnahallini. Nüüd on avatud uus kruisiterminal, mis on kasutuses ju ainult suvel. Muul ajal korraldatakse seal üritusi. Kogu see rannik saab aktiivseks tsooniks ja seal on veel krunte. Praegu on veel viimane hetk tegutseda, et sinna midagi suurt rajada. Kui Estonia ei võta vedu, siis mul oleks nii ERSO-le kui ka EFK-le soovitus kiiresti Tallinna Sadama jutule minna, sest neil on veel häid krunte.

Praegu kujutame ette, et see on tühermaa, kus ulub tuul, aga 15 aasta pärast on linn sinnani laienenud, on tekkinud hoonestus ja haljastus. Soovin, et me ühiskonnana näeksime seda võimalust ja kasutaksime viimast ajahetke, mil tõesti veel saab Tallinna midagi suurt rajada. Tallinn on selles mõttes õnnetu linn, et meri asub meist põhjas. Pärnu on ideaalne, sest avaneb mere poole lõunasse, aga Admiraliteedi basseini äärne on Tallinnas samamoodi lõunasse avatud.

Ka Skåne bastionile kontserdimaja rajamise idee ei ole tulnud tühja koha pealt. Praegu on see suure potentsiaaliga asupaik õnnetus seisus: sinna on keeruline pääseda, veel keerulisem on sealt lahkuda ja kuigi palju seal ei käida. See erakordne ajalooline pärand, mis Skåne bastioni alal peitub, ei ole praegu linnaelanikele kuigivõrd ligipääsetav.

Nurk: Jah, seda ei eita keegi – ka mitte muinsuskaitse –, et Skåne bastion vajab korrastamist ja arendamist. Kui Skåne bastion oli XIX sajandil pärast Krimmi sõda sõjalisest kasutusest välja langenud, korrastati bastioniala pargiks, sinna rajati ka restoran ja see koht oli küllaltki populaarne. XX sajandist on

bastioni saatus hakanud veidi allamäge minema: sinna kõrvale tuli raudtee hoonestu, siis tuli merevaate ette tööstus oma tossavate korstnatega ning kõige tipuks rajati 1930. aastate alguses bastioni ja vanalinna vahelt läbi Rannamäe tee. Nõukogude ajal oli Skånel mereväe vabaõhupark koos suveteatri hoonega, mis on praeguseks hävinenud. 1990. aastatel järgnesid segased omandivaidlused ja linn sai bastioni oma käsutusse alles 2000. aastate alguses, mil see hädapäraselt korrastati. Ilmselgelt on linnal aega võtnud, et atraseada ja tulevikuplaane kujundada. Praegu on linnal bastionala arenduseks visioonid olemas: linnaplaneerijad on mõned aastad tagasi koostanud struktuurplaani, mis käsitleb terviklikumalt nii bastioni kui ka selle ümbrust. Sealhulgas on ette nähtud, et võiks taasavada vahepeal osaliselt täidetud vallikraavi, luua sinna atraktiivsema linnaruumi ja tuua sinna ka muid sportimisvõimalusi peale praeguse jalgpalliväljaku. Küsimus on selles, et kuna bastion on õnnetusse olukorda sattunud, siis kas läheneda sellele praegu kui Eesti ajaloolise militaararhitektuuri ühele tippteosele restaureerival viisil, üritades ajaloolisi väärtusi välja tuua, või tekitada sinna mastaapne uus hoone, mis hakkab ajaloolise kehandiga konkureerima, muu hulgas ka vaadetes.

Kui jälgida riiklikult tähtsate kultuuriobjektide valimist, siis jääb mulje, et Tallinna kesklinnas saab kultuuritempleid rajada ainult vanalinna ümbritsevasse rohevööndisse parkide arvelt, aga arvan, et see ei ole õige. Juba XIX sajandil kindluse demilitariseerimise ajal võeti suund sinnapoole, et vanalinna ümbritseks just roheline vöönd ja tänapäeval, kui hoonestus vanalinna vahetus läheduses muutub järjest mastaapsemaks, siis vanalinna ümbritseva rohevööndi tähtsus ainult kasvab. Peaksime uutele suurehitistele sobivat kohta otsides vaatama vanalinnast ja selle rohevööndist kaugemale, mitte panema vanalinna ja selle alla kuuluvaid ajaloolisi kindlustusi konkureerima suurte uusehitistega.

Suur küsimus on see: mis hinnaga Skånele midagi rajada? Seejuures ei saa ka muinsuskaitse seisukohast öelda, et teatud ehitusmaht ei ole seal võimalik, aga siis tuleb küsida, mis on see ajalooliselt põhjendatud maht ja kas bastion või enamik sellest jääb kõigi linlaste käsutusse rohealana, mida see tegelikult peaks vanalinna ümbritseva bastionaal- ja rohevööndi osana olema. Ajalooliselt põhjendatud oleks taastada Rannamäe tee

pool küljes paiknenud püssirohuaidade maht: see bastionile hädavajalik ehitised oli küllaltki suur viilkatusega hoone. Siis on bastioni sees varjend, mis ehitati Teise maailmasõja alguses ja mille mahus ajaloolisi kihistusi säilinud ei ole. Peale selle asus tsaariaja lõpus bastioni peal puust restoranihoone, millega oleks ajalooliselt täiesti põhjendatud ka mingi uus paviljonilaadne pealisehitised. Küsimus on seega mahus ja ka kavandatava kontserdihoone puhul on väga suur kahtlus, kas Skånele mahub Tallinna suurim klassikalise muusika esitamiseks mõeldud kontserdisaal koos kõigi abiruumidega.

Mänd: Aga millised funktsioonid võiksid seda bastioni elus hoida?

Nurk: See on suur küsimus ja seda tulebki arutada. Kui rääkida kontserdipaigast, siis võib-olla tuleksid kõne alla kammerlikumad variandid.

Mänd: Arhitektide liidu üks suuremaid hirme on see, et Skåne bastion jääbki selliseks surnud tsooniks. Ka meie vanalinn on elukeskkonnana muutunud pigem kõrbeks. See on üsna monofunktsionaalne ja elu on sealt ära läinud. Vanalinna piirkond vajab uusi lähenemisviise, olgu see filharmoonia või midagi muud, mis sinna tuleb. Saan aru, et esimese sammuna peaksid ERSO ja EFK küsima muinsuskaitse eritingimusi, et näha, mida muinsuskaitse sinna üldse lubab. Saan aru, et neid ei ole veel küsitud ega taotletud.

Linnamägi: Mis puudutab eespool öeldut, siis kindlasti tuleb läbi käia muinsuskaitse sätestatud võimalused, aga kohana on Skåne väga perspektiivne paik, olgu seal siis suur kontserdisaal või midagi muud. Juba praegu on seal lähedal Kultuurikatel ja kunstiakadeemia. Meie meelest sobiks see koht filharmoonia jaoks väga hästi. Kui suur see kontserdimaja lõppkokkuvõttes oleks, selgub analüüside käigus. Praeguseks on aga kultuurikomisjon oma otsuse langetanud. ERSO ja EFK esindajatena saame seda teemat üleval hoida, sest kontserdimaja puudumine on tõsine probleem. Mitte ainult praegustele muusikutele, kel ei ole väljundit ja keda seetõttu võib-olla natuke alaväärtustatakse, vaid ka tulevikku silmas pidades. Sel teemal on palju rohkem kihte kui muinsuskaitse, linnaplaneerimine ja see, kuhu teha üks kontserdimaja.

Teen ettepaneku Skåne bastionilt veel mitte lahkuda. See oli lõppude lõpuks idee, millega EFK ja ERSO riiklikult tähtsate kultuuriobjektide valimisel lõppvooru välja läksid. Konkursil esitleti Molumba arhitektuuribüroo eskiisi, aga Skåne bastion võimaliku kontserdimaja asukohana on inspireerinud teisigi. Sel kevadel kirjutas Katarina Koroljova tehnikaülikooli arhitektuuri eriala magistritöö teemal „Skåne bastioni taassünd. Tallinna uus kontserdimaja“, mille juhendaja oli Ignar Fjuk. Töö pälvis Irina Raua nimelise tunnustusstipendiumi. Kuidas te selle teemani jõudsite?

Katarina Koroljova ja Andro Mänd

5 × Piia Ruber

Katarina Koroljova: Teema ettepaneku tegi juhendaja Ignar Fjuk. Kultuuriehitiste teema oli tol ajal päevakajaline ja see oli ka huvitav ruumiline ülesanne, nagu iga magistritöö lõppkokkuvõttes olema peab. Ühe ruumilise ülesande lahendus, üks võimalus tuhandetest.

Kas peate reaalseks, et Skånele võiks kunagi kerkida kontserdimaja?

Koroljova: Küsimusele, kas see on ainus õige koht, ma oma töös vastust ei otsinud. Algusest peale oli minu fookuses see konkreetne asukoht ja spetsiifiline funktsioon. Põhimõtteliselt võib ette kujutada, et see oleks võimalik. Mitte isegi stiilis „kõik on võimalik“, vaid see on arvestatav lahendus, aga ma kindlasti ei hakka ütleva, et see sinna tuleb. Laiem asukohtade analüüs jäi minu tööst välja, kõike ühe magistritööga teha ei saa. Võib-olla on see mereäärne piirkond tõesti mõeldav, aga siin on kaks küsimust, mille tõstatab Mart Kalm Estonia juurdeehitisest rääkides: kas hakkame kahetsema, kui viime olulised kultuuriobjektid kesklinnast eemale, ja kas kõik peab jääma kesklinna?3

Nurk: On tervitatav, et mängitakse selliseid mõttemänge, mis ühe variandina kunagi Skåne bastionile võiks tulla. Oleme näinud kolme varianti: Ignar Fjuki oma, arhitektuuribüroo Molumba eskiis ja nüüd see magistritöö. Need kõik on Ignar Fjuki enda või siis tema initsieeritud või algatatud tööd ja põhiosas on nad küllaltki sarnased. Muinsuskaitse seisukohast

on nende kasutegur või hüve see, et ilmselt on alusena kasutatud asjast huvitatud muusikaorganisatsioonide tehtud mahulisi arvestusi. Tööde põhjal saame umbkaudse ettekujutuse hoone mahust, olenemata konkreetsest arhitektuursest lahendusest. Näanssides need tõepoolest erinevad. Aga kõik need tööd näitavad, et kontserdimaja maht on selle ajaloolise kaitseehitisega kõrvutatult niivõrd kolossaalne, et see tähendaks ehituse jaoks poole bastioni tühjaks kaevamist, olgugi et sellele hoonele võib hiljem väliselt tagasi anda bastioni kuju.

Kõik nähtud variandid sisaldavad mõningaid ühiseid kaheldavaid lahendusi. Praeguse Rannamäe tee kohale on ette nähtud suur maa-alune tunnel, kust pääseb ühtlasi maa-alusesse parklasse, mis on kavandatud bastioni alla. Selline tunnel koos nende bastioni ja vanalinna vahele jäävate sisse- ja väljasõitudega, mis ei ole ju teab mis esteetilised, ei ole kõige parem idee. Mõte paigutada parkimisvõimalus bastioni sisse suurendab märkimisväärselt väljakaeve mahtu. Kõlab ka ebaloogiliselt rajada parkla mäe sisse ja siis hiljem mägi sinna peale uuesti tagasi panna. Maa-aluse parkla jaoks oleks mõistlikum variant, mida on ka varem välja pakutud, teha see vajadusel Põhja puiestee poole bastioni ees paikneva vallikraavi alale.

Mänd: Mul on väga hea meel, et nii arhitektuuribüroo Molumba, Ignar Fjuk kui ka Katarina Koroljova on selle teemaga tõesti tegelenud. Üle paarikümne aasta on bastionaalvöönd olnud puutumatu. See on südalinnas, me läbime seda pidevalt, aga keegi pole seda mõtestanud. Mul on ainult hea meel, et lõpuks on hakatud sellest rääkima. Kas selle peab konserveerima sellisena, nagu ta on, või tuleb seda kuidagi edasi arendada – igal juhul on tegemist tänuväärse aruteluga. Kuigi tõenäoliselt jäävad need lahendused „paberarhitektuuriks“, mis sellisel kujul kunagi ei realiseeru, on see mõtisklus vajalik. Mis puudutab igasuguseid visuaale, siis see teeb mind natuke ettevaatlikuks. Võime lubada, et tuleb avalik konkurss, aga meedia ja ühiskond hakkavad analüüsima visuaale, mis algul on välja käidud. Tartu südalinna kultuurikeskuse ümber toimuv on ideaalne näide. Vana visuaali tambitakse siamaani. Igasugu visuaalide näitamise suhtes oleksin väga ettevaatlik: need hakkavad oma elu elama ja võivad algatustele hoopis kahju teha.

Kuidas peaks sel juhul toimuma ühiskondlik debatt, kui

mingisuguseid visuaale ega mahueskiise näha anda ei tohi, sest need hakkavad elama oma elu? Pärast on see hoone meie ees püsti ja vaatepilt tabab meid siis esimest korda. See ei ole ju ka hea viis neid asju ajada?

Mänd: Kõik peab algama tellija lähteülesandest. Tellija peab kõigepealt väga põhjalikult läbi mõtlema, mida tal vaja on. Arhitektide liit korraldab või kooskõlastab aastas umbes 30 avalikku arhitektuurivõistlust. Me teame täpselt, millised on tulemused juhul, kui tellija pole põhjalikult läbi mõelnud, mida tal konkreetselt vaja on. Tihti on soovid suuremad kui majanduslikud võimalused. See on sage probleem, et tullakse suurte ideedega, mida pole võimalik ellu viia. Eeltöö tuleks teha hästi põhjalikult. Veel enne kui need asjad avalikkuse ette jõuavad, tuleb oma majas kõik läbi mõelda. Järgmisena tuleb väga põhjalikult suhelda ametkondadega. Muinsuskaitse on Tallinna vanalinnas ja kesklinna piirkonnas üks kõige suuremaid mõjutajaid.

Protsessi algatamiseks ja inimeste kaasamiseks on mitmesuguseid võimalusi: linnafoorum on formaat, kus asjaga seotud inimesed ja need, kes lihtsalt huvi tunnevad, saavad kokku tulla, arutada, pakkuda ideid ja teha mitmesuguseid töötubasid. Aga üldiselt lõpeb see kõik avaliku arhitektuurivõistlusega. Ikkagi eriala professionaalid võistlevad omavahel, kes suudab anda parima lahenduse. See kõlab võib-olla ebademokraatlikult, aga ma arvan, et teatud asjade puhul ei saa kahjuks kõigiga arvestada. Muidu ei jõua me mitte kuskile. Mingites olukordades tuleb usaldada erialainimeste lahendusi ja arvamusi. Tean, et see on väga ebapopulaarne, mida ma praegu ütlen, aga nii see on. Kutsun üles usaldama inimesi, kes on õppinud projekteerimist ja linnaplaneerimist. Selleks et saada kõrgeimat arhitekti kutset, kulub kauem aega kui kirurgil.

Kas praegu ei ole segadus ka selles, millist nõu on EFK-le ja ERSO-le linna poolt antud? Kui selgus, et Helioru kontserdimaja idee Harjuorus jääb kõrvale, siis Tallinna strateegiakeskus eesotsas Ignar Fjukiga ise suunas tookord muusikaorganisatsioonid kontserdimajale uut asukohta otsima Skåne bastionilt.

Nurk: Linn on ka veidi suurem süsteem. Praegusel juhul ei ole

näiteks strateegiakeskus ja linna muinsuskaitse, mis tegutseb riigi muinsuskaitse halduspartnerina, üks ja seesama. Tõepoolest, me ei ütle ju, et Skåne bastioni poleks võinud arutada ega läbi mängida, see ei ole iseenesest üldse paha. Aga ma ei usu ka, et keegi oleks saanud huvitatud osalistele linna poolt lubada, et Skåne bastionile kontserdimaja tingimata rajatakse. Mis puutub muinsuskaitse, siis, tõepoolest, kultuurikomisjonis arutlusel olnud variantide puhul muinsuskaitsega küll konsulteeriti ja üldjoones arutati, aga kui Molumba arhitektuuribüroo lahendus pidi muinsuskaitseameti eksperdinõukogudele tagasisidestamiseks minema, siis kahjuks võttis esitaja selle viimasel hetkel tagasi. Seetõttu pole ka muinsuskaitse saanud senistele ideedele anda lõplikul kujul vormistatud detailset ametlikku tagasisidet.

Miks te siis kontserdimaja lahenduse viimasel hetkel enne muinsuskaitseameti eksperdikomisjone tagasi võtsite?

Linnamägi: Ega linna poolt olegi keegi otseselt lubanud, et Skåne bastionil saab olema uus kontserdimaja. On mängitud mitmesuguste mõtetega, kuhu võiks kontserdimaja Tallinna linnas sobituda. Väike vihje Skåne bastionile oli. Usun, et kõik need suured ideed sünnivad koostöös paljude professionaalidega ja suurte debattide tulemusel. Täna räägime ühest ideest – kontserdimajast. Kas ja kuidas ta üldse sobitub Tallinna linna, see on põhiküsimus.

Üldjuhul on olulisi kultuuriobjekte üritatud paigutada kesklinna piirkonda. Kesklinnast väljas asub näiteks Pariisi filharmoonia hoone ja seal ei olda selle asukoha üle õnnelikud. Kui uurida kohta meie väikese riigi pealinnas ja neid võimalusi, siis olen nõus sellega, et linna peaks vaatama 10, 15 või 20 aastat ette ja suunama selliste märgiliste hoonete võimalikku asupaika. Need on lõpuks institutsioonid, mis loovad midagi suurt. Sellised märgilised hooned võiksid asuda kesklinna piirkonnas.

Ma ei takerduks niivõrd sellesse Skåne bastioni teemasse. Iseenesest on see üks väga ilus ja huvitav idee. Loomulikult on arheoloogil õigus, et tuleb säilitada muldkehand ja tuleb säilitada ajalugu, aga see ei tähenda ka seda, et ideega ei saaks mängida tulevikku silmas pidades. Mahud, mis Skånele võiksid sobida, on arutelu koht, aga väga aktiivsest võimalusest oleme

sammukese tagasi astunud. Suvi on olnud meile kõigile mõtlemise aeg ka pärast seda, kui kontserdimaja idee ei osutunud riigikogu kultuurikomisjonis valituks. Jätkame abstraktse tellijana ühiskonnas oma soovide väljendamist ja vaatame, kuhu see viib. Oleme uue kontserdimaja loomiseks valmis kaaluma väga erinevaid asukohti. Ainest ja sisu selle täitmiseks on väga palju.

Mänd: Eks see ole meie ühiskonna võlg ja mahajäämus. Mujal maailmas ehitati kontserdisaalid valmis juba XIX sajandi teisel poolel. Meie oleme kultuurilises arengus 150 aastat maas ja kustutame oma kultuurivõlga. Kurb on see, et me ei ole kunagi olnud riigi ja ühiskonnana jõukamad kui praegu – võib-olla mitte kultuuriliselt, aga majanduslikult. Mulle on täiesti arusaamatu, kuidas me oleme jõudnud sellisesse popside ühiskonda, kus ei suudeta enam visiooniga mõelda. 1996. aastal, kui tehti esimene riiklikult tähtsate kultuuriobjektide valik, siis pandi sinna valikusse ka ERM, mille kogumaksumus oli 80 miljonit eurot. 1996. aastal moodustas see 10% kogu Eesti riigi eelarvest, aga toona tehti see otsus ära. Praegu räägime ka objektidest, mida ei hakata ehitama homme. Tõenäoliselt hakkab neid ehitama järgmine põlvkond, aga meie ütleme, et neid valikuid ei saa teha, sest raha ei ole. Peame tegema Estonia juurdeehitise – uue maja jaoks raha ei ole. 1990ndatel osati suurelt mõelda ja unistada, see on kuskile ära kadunud. Ma ei tea, mis on selle põhjus, aga loodan, et see läheb mööda.

1 Ragnar Nurk, Linnakindlustused ja kultuuriobjektid. – Sirp 20. IV 2021. <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/arhitektuur/linnakindlustused-ja-kultuuriobjektid/>

2 Andro Mänd, Estoniast emotsioonideta – arhitektide liidu pöördumise tagamaad. – ERR 2. VI 2021.

<https://www.err.ee/1608232206/andro-mandestoniast-emotsioonideta-arhitektide-liidupoordumise-tagamaad>

3 Mart Kalm ja Krista Kodres vaagivad Estonia juurdeehitust kunsti- ja arhitektuuriajaloolisest vaatepunktist. – Delta. Toimetaja Miina Pärn. Klassikaraadio 15. V 2021. <https://klassikaraadio.err.ee/1608198211/helikaja-15-mail-ooperi-triumf-linnaruumi-ja-kultuurimalestiste-hinnaga/1278325>

Kommentaar – Ignar Fjuk, arhitekt, endine Tallinna linnaplaneerimise ameti juhataja